

FILIPINO!

■ ■ ■

I. **PANDIWA** - salitang nagpapakilos o nagbibigay-buhay sa salita

A. **PANLAPING MAKADIWA** - kataga na isinama sa salita upang magkaroon ng diwa

B. **ASPEKTO NG PANDIWA** - nagpapakita kung kailan nangyari, nangyayari o mangyayari ang kilos

1. **PERPEKTIBO** - tapos na ang kilos

2. **IMPERPEKTIBO** - hindi pa tapos ang kilos; ginagawa pa

3. **KUSATIBO** - hindi pa nauumpisahan ang kilos

C. **PAGBABANGHAY NG PANDIWA** - MGA HALIMBAWA

SALITANG-UGAT	PANDIWANG PAWATAS	PERPEKTIBO	IMPERPEKTIBO	KONTEMPLATIBO
Kuha	Ikuha	Ikinuha Kumuha	Ikinukuha Kumukuha	Ikukuha Kukuha
Tago	Magtago	Nagtago	Nagtatago	Magtatago
Luto	Iluto Magluto	Iniluto Nagluto	Iniluluto Nagluluto	Iluluto Magluluto
Tusok	Itusok Tusukan	Itinusok Tinusukan	Itinutusk Tinutuskan	Itutusk Tutuskan

D. **POKUS NG PANDIWA** - relasyon ng pandiwa sa paksa

1. **AKTOR**

a. ang paksa ng pangungusap ang tagaganap ng kilos na isinasaad ng pandiwa

b. Halimbawa: Ang kapayapaan ay lumalaganap. Nangangalaga ng kapayapaan ang pamahalaan. Namumuno ng bansa ang pangulo. Ang mga tao ay nagsisikap mabuhay. Si Katrina ay sumalok ng tubig sa balon.

c. -UM, MAG-, MANG-, MAKAPANG- (kumuha, nagsusulat, maglilinis)

2. **LOKATIBO**

a. ang paksa ay lugar o ganapan ng kilos nagsasagot sa tanong saan

b. Halimbawa: Tinamnan nila ng palay sa bukid. Tinitirahan niya ang Palasyo ng Malacanang. Ang opisina niya ay pinupuntahan ng iba't ibang panauhin. Ang Malacanang ay pinagdarausan ng mahahalagang usapin ng bansa.

c. -AN, -HAN, PANG- -AN/-HAN, PAG- -AN/-HAN (pinagdausan, pinagsisilbihan, paghuhugasan)

3. **GOL**

a. ang layon ay ang paksa o binibigyang-diin sa pangungusap; ang gumagawa ng kilos ay nasa bahagi ng panaguri; nagsasagot sa mga tanong ano o sino

b. Halimbawa: Itinanim nila ang magandang uri ng palay sa bukid. Ipinaaayos niya ang mga sulat. Dinaraan ng tao ang kalsada. Ang alitan ay dapat itigil ng lahat. Ang tulong ay ibinibigay ng pangulo. Ipinababa nila ang mga producto mula sa kabundukan.

c. I-, -AN, INA-, IPA-, -IN (inalis, ginagawa, tatalupan)

4. **INSTRUMENTAL**

a. ang bagay ay ginagamit upang maisagawa ang kilos ng pandiwa ang siyang paksa ng pangungusap

b. Halimbawa: Ipampusta mo ang perang pamalengke. Ang magaling na manok ay ipansabong mo.

c. IPAM-, IPAN- IPANG- (ipinambutas, ipinandilig, ipang-iipit)

5. **KUSATIBO**

a. ang paksa ay nagpapahayag ng dahilan o sanhi ng kilos

b. Halimbawa: Ikinatuwa ni Bining ang pagkatalo ng asawa sa sabong. Ang masakit na biro ay ikinasama ng loob ng kumpare. Ikinalungkutan ni Crispin ang pagkakamatay ng asawa niya.

c. I-, IKA-, IKAPANG- (ikinatuwa, ikinasulat)

II. **PANG-URI** - naglalarawan sa mga pangngalan at panghalip

A. **GAMIT NG PANG-URI**

1. naglalarawan sa mga pangngalan (Si Hannah ay maganda.)

2. naglalarawan sa mga panghalip (Siya ay maganda.)

B. **URI NG PANG-URI**

1. **PANLALARAWAN** - naglalarawan sa hugis, kulay, laki, at iba pa (maganda, maliit, bilog)

2. **PANTANGI** - nagsasabi kung saan lumikha ang pangngalan (pancit Malabon)

3. **PAMILANG**

a. **PAMAHAGI** - bahagi; kung ang kabuuan ay pinaghahati-hati (isang kapat, kalahati, sangkalima)

b. **PANUNURAN/ORDINAL** - kung ang binibilang ay nasa hanay na magkasunod-sunod (pang-anim, ikalawa, ikasanlibo)

c. **PATAKARAN/KARDINAL** - pagbilang (siyamnaraan, dalawampu, isa, dalawa)

d. **PAHALAGA** - pagpapahayag ng presyo o halaga (mamera, mamiso, camiseta, tiglimampung piso, tig-apat na piso, tigsampung libong piso)

e. **PALANSAK** - kung pagpapangkat - pangkat (isa-isa, dala-dalawa, apat-apat, isahan, dalawahan, apatan, animan, maramihan)

C. **KAANTASAN NG PANG-URI**

1. **LANTAY** - nagbibigay ng katangian ng isa lamang pangngalan (maayos, magiliw)

2. **PAHAMBING** - naghahambing ng dalawang pangngalan

a. **MAGKATULAD** (sin, sim, sing, kasim, kasin, kasing, magkasim, magkasin, magkasing)

b. **DI-MAGKATULAD** (mas ~ kaysa kay/sa, hamak na ~ kaysa kay/sa, higit na ~ kaysa kay/sa, di-lubha ~ paris/tulad, di-gaano ~ paris/tulad)

3. **PASUKDOL** – nagsasaad ng pinakamatayog na katangian ng pangngalan (pinaka, ubod/hari/reyna/sakdal ng, napaka, pagka)

D. KAYARIAN NG PANG-URI

1. **PAYAK** – salitang-ugat lamang (uhaw, gutom, galit)
2. **MAYLAPI** – salitang-ugat at panlapi (maayos, magiliw)
3. **INUULIT** – salitang ugat o salitang may panlapi na may pag-uulit
  - a. **GANAP** – buong salita and inuulit (ganda-ganda)
  - b. **DI-GANAP** – isang pantig lamang ang inuulit (magaganda)
4. **TAMBALAN** – dalawang salita na pinag-isa
  - a. **GANAP** – bagong kahulugan (taos-pusong)
  - b. **DI-GANAP** – parang kombinasyon ng kahulugan ng dalawang salita (biglang-yamang)

III. **PANG-ABAY** - nagbibigay-turing sa mga pandiwa, pang-uri at kapwa pang-abay
(Si Gabs ay mabilis tumakbo.) (Totoong mabilis si Tobi.) (Talagang mabilis tumakbo si Naomi.)

A. URI NG PANG-ABAY

1. **PAMARAAN** - paano ang pagganap ng kilos (Dumating siya na nag-iisip. Nag-usap kami nang matagal.)
2. **PANLUNAN** - pook o lugar o ginaganapan ng kilos (Maghihintay kami doon. Sa labas bat ayo kakain sa Linggo?)
3. **PAMANAHON** - nagsasabi kung kailan ang pagganap ng kilos (Mula umaga hanggang gabi ay umuulan; Tuwing Pasko at Bagong Taon ay masaya.)
4. **PANANG-AYON** - pagpayag o pakikiisa ng opinyon; oo, opo, talaga, totoo, tunay, siyempre (Talagang masaya siya. Totoong mahirap ang buhay ng isang kapus-palad.)
5. **PANANGGI** - pagsalungat o di pagsang ayon; hindi, huwag, ayaw, bawal, ayoko (Ayaw kumain ang maysakit. Huwag kayong maingay.)
6. **PANGGAANO** - dami, bilang, sukat, halaga o bigat (Kumain kami nang marami. Nag-aral siya nang dalawang oras.)
7. **PANG-AGAM** - pag-aalinlangan, walang katiyakan; siguro, baka, marahil, maaari, tila, waring (Baka tayo mahuli sa klase. Tila bumubuti na ang panahon.)
8. **KATAGA/INKLITIK** - walang kabuuan kung wala ang isa, hindi pwedeng mag-isa; pala, kaya, din, rin, daw, raw, pa, lang, lamang, muna, ba, man, nang, kasi, sana, naman, yata, na, nga, tuloy (Naghihintay pa sila hanggang ngayon. Naiwan tuloy sila ng huling biyahe.)
9. **KUSATIBO** - dahilan ng pagkagawa ng pandiwa (Nasagasaan ang dalawang matanda dahil sa mabilis na pagpapatakbo ng driber. Ako'y naging isang guro dahil sa sahod.)
10. **BENEPAKTIBO** - nagsasaad ng benepisyo para sa pangngalan (Magbenta ka ng bote para sa pang-almusal mo. Ako'y naging isang guro para sa kabataan.)
11. **KUNDISYUNAL** - kung ano ang kundisyon para maganap ang kilos; kung, kapag, pag, pagka (Maraming turista ang pupunta rito kapag nawala na ang mga terorista.)

IV. **PANG-UGNAY** **PANGATNIG**

A. GAMIT NG PANGATNIG

1. nag-uugnay ng dalawang SALITA (Lumakad at nagdasal siya.)
2. nag-uugnay ng dalawang PARIRALA (Sa Quiapo o sa Baguio kaya ako pupunta?)
3. nag-uugnay ng dalawang SUGNAY (Magdasal tayo upang ang bansa ay magkakaroon ng kapayapaan.)

B. URI NG PANGATNIG

1. **PAMUKOD**
  - a. pagbubukod o pagtatangi ng mga tao, hayop, lugar, bagay o kaisipan
  - b. o, maging, pati, saka, at, ni (or, even, and)
  - c. Anong kulay gusto mo, berde o asul? Si Anita, maging si Nida ay walang mamanahin sa kanilang lolo. Ang sapatos pati damit ay nabasa. Ang pagkain ng gulay saka prutas ay mainam sa katawan.
2. **PANINSAY**
  - a. kung may sinasalungat na tao, hayop, lugar, bagay o kaisipan
  - b. ngunit, subalit, dapatwat, samantala, bagamat, bagaman (but)
  - c. Ibig kong mag-aral, ngunit ako'y inaantok na. Aalis na sana kami subalit may dumating na bisita. Hindi siya maganda dapatwat mabuti ang kanyang kalooban. Kalat siya nang kalat ng mga papel samantalang ang dyanitor ay walis naman nang walis. Ininom ng bata ang gamut bagamat may kapaitan ito.
3. **PANUBALI**
  - a. pagbabaka-sakali
  - b. kung, pag, kapag, sakali (if, when)
  - c. Ibinili kita ng relo kung papasa ka. Tatawagin ka naman pag dumating ang sundo mo. Hubarin mo ang dyaket kapag umiinit ang panahon. Babalik sila sa Pilipinas, sakaling hindi mapabuti ang buhay nila sa Amerika.
4. **PANANHI**
  - a. kadahilaan kung bakit naganap, nagaganap o magaganap ang isang pangyayari
  - b. sapagkat, dahil, paano, palibhasa, sanhi, mangyari (because)
  - c. Yumaman ang mag-asawa sapagkat pareho silang masipag. Uuwi nang maaga sila dahil masama ang kanilang pakiramdam. Nadapa ang bata, paano'y napakalikot niya. Marami siyang kaibigan, palibhasa'y marunong siyang makisama.
5. **PANLINAW**
  - a. paliwanag sa pangyayari o kaisipan
  - b. kaya, samakatuwid, kung gayon, sana (so, therefore)
  - c. Mababa ang kanyang mga marka, kaya kailangang mag-aral siya ng mabuti. Malaki na ang sahod ni Mang Digoy, samakatuwid maaari na niyang bumili ng kotse. Natapos na ang kanilang mga Gawain, kung gayon makapamamasyal na sila.
6. **PANAPOS**

- a. katapusan ng (diwa ng) pangungusap
  - b. para, upang, nang (for, so that)
  - c. Mag-ingat ka para hindi ka magkasakit. Magsisikap sila upang ang kanilang buhay ay umunlad. Sa kwarto ka mag-aral nang hindi ka maingayan.
7. **PAMANAHON**
- a. panahon [NO WAAAY =)]
  - b. bago, habang, pagkatapos, hanggang, nang (before, during, after, until, when)
  - c. Kumain ka muna bago umalis. Pumasok ang mga magnanakaw habang nanonood sila ng telebisyon. Mamamasyal ang mag-anak pagkatapos nilang makinig ng Misa. Magpaliwanag ka hanggang ikaw ay maunawaan nila. Tapos na kaming kumain nang dumating si Lolo.
8. **PANULAD**
- a. pagtutulad ng pangyayari o kaisipan; hindi pwedeng magkaisa
  - b. kung ano... siya rin, kung saan... doon din, kung alin... iyon din
  - c. Kung ano ang ibinigay mo siya ring babalik sa iyo. Kung saan daw siyang ipinanganak doon din siya mamatay. Kung alin ang ipinatabi ong bilhin iyon din ang dapat mong kunin.

PANG-ANGKOP

- nagpapadulas sa bigkas
  - inaangkop sa salitang panuring at tinuturingan (batang madungis - bata = tinuturingan, ng = pang-angkop, madungis = panuring)
- A. **NA**: kapag ang salita ay nagtatapos sa katinig maliban sa N (makapal na aklat)
- B. **-NG**: kapag ang salita ay nagtatapos sa patinig (batang matalino)
- C. **-G**: kapag ang salita ay nagtatapos sa titik N (kabataang mayaman)

PANG-UKOL

- nagsasaad ng kaugnayan ng pangngalan o panghalip sa ibang salita sa pangungusap (Nabasi ni Nelson ang balita sa Internet.)
- hal: sa, ng, ni/nina, ukol sa/kay, alinsunod sa/kay, tungkol sa/kay, laban sa/kay, hinggil sa/kay, nang may/wala, kay/kina, ayon sa/kay; para sa/kay; labag; tungo sa

V. PANANDA

PANTUKOY

- pagpapakilala sa paksa
- ang/ang mga, si/sina

PANGAWING

- pang-dugtong sa mga pangungusap na di-karaniwang ayos
- ay (Ako ay galing sa banyo.)

I. TULA

- pagbabagong hugis sa paglalarawan ng buhay; malayang pagpapahayag ng damdamin

A. SANGKOP/ELEMENTO

1. TUGMA - palasintumigan ng mga pantig ng taludtod (lines) ng bawat saknong (stanzas)
2. SUKAT - bilang ng pantig sa bawat taludtod (lines)
3. KARIKTAN - masining at madamdaming presentasyon ng tula

B. URI NG TULA

1. TANAGA - haiku; galling sa mga Hapones
2. LIRIKO - mahimig
3. PASASALAYSAY - pagkwento
4. PANDULAAN - sa entablado

C. ANYO NG TULA

1. PANAGKAUGALIAN - may sukat, may tugma
2. BLANKO BERSO - may sukat, walang tugma
3. MALAYANG TALUDTOD - walang sukat, walang tugma

D. LAYUNIN NG TULA

1. makapagbigay ng impormasyon; magkaroon ng kaalaman
2. makapagbigay ng aral; pagpapahalaga
3. makapaglibang; makaaliw; makapagbigay-saya
4. makapangutya; insulto

II. SANHI AT BUNGA

- **SANHI** [cause]: dahilan ng pangyayari; sa pagpapahayag ng sanhi ginagamit ang ekspresyong tulad ng dahil, dahil sa, sapagkat, kasi, dulot ng, atbp. (Tinatalakay naming sa klase ang sanhi at bunga.)
- **BUNGA** [effect]: resulta, kinalabasan, kinahinatnan o epekto ng sanhi; sa pagpapahayag ng bunga gainagamit ang ekspresyong tulad ng kaya, kung gayon, atbp. (Nalalaman natin ang halaga ng pagtuto ng sanhi at bunga.)

III. PAGHIHINUHA (drawing conclusions)

IV. KATOTOHANAN O OPINYON

- **KATOTOHANAN**: may basehan at napatunayan na; ginagamit ng ekspersyong tulad ng ayon kay/sa, mababasa sa, makikita sa, batay sa
- **OPINYON**: batay sa paniniwala, kuro-kuro, damdamin o kaisipan ng isang tao lamang; walang basehan o patunay; ginagamit ng ekspresyong tulad ng sa aking palagay, sa tingin ko, kung ako ang tatanungin, marahil, siguro